

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-25/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 11368 датум: 21.03.2017. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПО ПРЕПОРУКАМА

Извештај о посети Прихватном центру у Шиду

Београд, март 2017. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (*у даљем тексту*: НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица "Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре", која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Сл. гласнику РС".

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНА УСТАНОВА	Прихватни центар у Шиду
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Београдским центром за људска права
ДАТУМ ПОСЕТЕ	13. март 2017. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Самараџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i> Марко Васиљевић, <i>Београдски центар за људска права</i></p> <p>Преводиоци: Милена Роаји, <i>фарси језик</i> Радуан Мансоури, <i>арапски језик</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Службеници ангажовани у Прихватном центру у Шиду су остварили сарадњу са тимом НПМ, пружили тражене информације и омогућили несметан увид у доступну документацију и ненадзиране разговоре са мигрантима по избору чланова тима. Одређена документација члановима тима није дата на увид током посете: редовни извештај о догађајима из седмице пре посете (извештај за период 06. – 12. март 2017. године) у тренутку посете није био израђен, па је достављен НПМ накнадно; лекарска документација друге смене (смене медицинског особља које ради у периоду од 16:00 до 24:00 часова) је била закључана у орману чији је кључ у поседу особља из те смене.

ТОК ПОСЕТЕ

Након представљања мандата, чланова тима и циља посете НПМ шефу смене у Прихватном центру и прибављања релевантних информација, тим НПМ је обавио разговоре са медицинским особљем и са службеницима Комесаријата за избеглице и миграције (*у даљем тексту: Комесаријат*) који су ангажовани у овом Прихватном центру, остварио увид у доступну документацију и обишао новоизграђене објекте и просторије. Након тога, тим НПМ је, подељен у две групе, обавио разговоре са мигрантима. Напоследку, службеницима Комесаријата су изнети главни утисци о посети.

1. УВОД

НПМ је 02. децембра 2016. године посетио Прихватне центре у Принциповцу, Шиду и Адашевцима, у циљу праћења поступања надлежних органа према мигрантима. У Извештају о овим посетама⁴ надлежним органима је упућено укупно 13 препорука мера за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања према мигрантима и тражиоцима азила, од којих се 6 односило на поступање према мигрантима у Прихватном центру у Шиду (свих 6 је упућено Комесаријату). Према обавештењу Комесаријата о поступању по препорукама,⁵ по 5 препорука је поступљено, а за 1 је потребно даље праћење поступања.

Током претходне посете тим НПМ је од миграната примио велики број примедби на поступање службеника Комесаријата, које су се односиле на физичко малтретирање и понижавајућу усмену комуникацију. Ради превенције неправилног поступања НПМ је упутио препоруке да лекари повреде које уоче на мигрантима, за које постоји сумња да су настале као последица насиља према њима, пријаве руководиоцу Центра, да се у Центру постави видео надзор и да се успостави механизам притуживања на рад лица ангажованих у овом и другим Центрима за смештај миграната. У обавештењу Комесаријата је наведено да се пракса пријављивања руководиоцу Центра повреда за које постоји сумња да су настале као последица насиља примењује у Прихватном центру у Шиду, да Комесаријат планираним буџетским средствима није у могућности да постави видео надзор, али да ће лобирати за обезбеђивање потребних средстава од донатора, као и да је успостављен механизам притуживања на рад лица која су ангажована у овом Центру, који ће, ако се покаже ефикасним, бити примењен у свим осталим центрима за азил и прихватним центрима.

Нажалост, сличне наводе чланови тима НПМ су добили и приликом ове посете од миграната са којима су обављени разговори. Већина њих је навела да је присуствовала неодговарајућем поступању службеника ангажованог у Центру према некоме од миграната. Истичу да има и добрих и лоших службеника, а да највише имају проблема са другом сменом радника (сменом која је радила у недељи пре посете НПМ). Наводе да су током досадашњег, вишемесечног боравка у Центру, видели како службеници Комесаријата шутирају мигранте, ударају их моткама, обраћају им се повишеним тоном, вребају их и прете им избацавањем из Центра или протеривањем из Србије. Поједини су навели да су им службеници исцепали документацију (обрасце у које се евидентира узимање оброка). Бројност оваквих навода и њихово међусобно подударање, нарочито са наводима које је НПМ добио приликом претходне посете, још више указују на **неопходност предузимања превентивних мера заштите миграната од неадекватног поступања и успостављања механизма којим би се испитали овакви наводи и у складу са утврђеним предузеле одговарајуће мере.**

⁴ Извештај о посетама Прихватним центрима у Принциповцу, Шиду и Адашевцима бр. 281-98/16, дел. бр. 48887, од 12. децембра 2016. год.

⁵ Акт бр. 019-850/3-16 од 08. марта 2017. год.

2. СТАЊЕ НА ДАН ПОСЕТЕ

У Прихватном центру се на дан посете налазило 638 миграната: из Авганистана је 293 миграната, из Пакистана 184 миграната, из Ирака њих 79, из Сирије 35 и из Бангладеша 23. Више од половине миграната су пунолетни самци (њих 348), малолетника је 165, од тога је њих 52 без пратње, док је жена (малолетних и пунолетних) 107. У Центру се налазе и два детета са породицом која болују од церебралне парализе: једно од њих, старости 4 – 5 година, за кретање користи инвалидска колица, док је друго дете старо неколико месеци.

Од претходне посете у Центру су окончани радови на проширењу смештајних капацита (претходни капацитет од 462 места је проширен на 550), изградњи и оспособљавању санитарног блока, проширењу централног грејања и оспособљавању вешераја. У наредном периоду ће се обавити замена прозора, увести грејање у једину просторију у којој до сада то није урађено и заменити дотрајали лежајеви и душеци. Не планира се даље проширење капацитета. Према наводима, с обзиром да деца спавају у кревету

са родитељима, упркос томе што се у Центру налази више миграната него што је званични капацитет, има места за све који су овде. Нови санитарни блок у дворишту се састоји од мушког и женског одељка са тушевима и умиваоницима, а у оквиру женског одељка је и одвојени тоалет прилагођен потребама особа са инвалидитетом. Грејање се обавља помоћу котларнице на пелат, а уведено је у све просторије за смештај осим једне. Вешерај је једна просторија у којој се налазе по 2 машине за прање и сушење веша које служе за прање личног веша миграната, по унапред утврђеном редоследу. Ипак, и поред тога што се дневно обави по 15 циклуса прања, због бројности миграната немогуће је опрати све. Мигранти са којима су обављени разговори су навели да због малог броја машина за прање веша чекају више од месец дана како би опрали личну гардеробу.

НПМ уочава напоре који су уложени да се мигрантима у Прихвантом центру у Шиду омогуће адекватни услови смештаја, нарочито проширењем покривености централним грејањем и изградњом санитарног блока. Ипак, током обиласка просторија за смештај у Центру примећено је да су оне загушљиве и прљаве. Ово је додатно изражено због тога што мигранти, и поред забрана које су видно истакнуте, пуше унутар просторија, а поједини једу и припремају оброке. У просторијама у дворишту је смештено по више десетина људи и у њима нема адекватне вентилације. Поред тога, ћебад и постељина су дотрајали и прљави и ускоро ће се, према наводима службеника Комесаријата, заменити новим. На хигијену просторија и стање постељине и кревета су се члановима тима пожалили и интервјуисани мигранти.

Већина миграната је током обављених разговора као проблем истакла недовољну и једноличну исхрану. Наводе да нема млека за децу и да од недавно не добијају флаширану воду за пиће, док им вода са чесме не делује исправно.

3. РЕГИСТРАЦИЈА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Министарство унутрашњих послова је обавестило Заштаника грађана да је у циљу прецизног одређивања статуса свих миграната који се налазе у центрима за азил и прихватним центрима предузело активности које се односе на упознавање свих миграната са њиховим правом на заштиту и подношење захтева за азил у Србији, као и да ће након извршеног интервјуисања свих миграната према свима који буду желели заштиту бити покренут поступак у складу са одредбама Закона о азилу.⁶ Током ове посете је утврђено да су пре неколико месеци службеници Министарства унутрашњих послова евидентирали све мигранте који су били присутни у Прихватном центру, док службеници Канцеларије за азил нису долазили. У евиденцију су уписивани број, датум евидентирања, име мигранта, датум рођења и земља порекла. Мигранти су добили број под којим су евидентирани, али им нису издаване никакве потврде о томе. Сваки нови мигрант који дође у Центар мора претходно да се јави локалној полицијској управи ради евидентирања. Према сазнањима службеника Комесаријата, мигранти који су овде смештени немају потврде о изјављеним намерама за тражење азила. Интервјуисани мигранти су потврдили да су регистровани од стране полиције и додали да су том приликом остављали отисак прста. Ипак, не желе да остану у Србији, а поједини су навели да мисле да нико од овде присутних то не жели.

⁶ Акт Министарства унутрашњих послова – Дирекције полиције – Управе граничне полиције 03/8 бр. ГЗ 28-2223/16-4 од 12. јануара 2017. год.

4. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА

1.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би се у Прихватном центру у Шиду обезбедили услови за смештај особа са инвалидитетом.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

Тоалет прилагођен потребама особа са инвалидитетом се налази у новом санитарном блоку у дворишту Центра, у који особе које се крећу помоћу колица могу ући преко рампе. Тоалет је закључан, а кључ се налази код службеника Комесаријата.

Дете које због церебралне парализе за кретање користи колица је смештено, заједно са члановима своје уже породице, у просторију за редован смештај у оквиру Центра. Просторија се налази у приземљу једног од чврстих објеката, у које се иначе смештају породице.

2.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети одговарајуће мере како би се у Прихватном центру у Шиду обезбедила довољна количина топле воде за потребе лица која бораве у Центру.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

Према службеним наводима, унапређење система централног грејања је омогућило и загревање довољних количина воде, а вода се додатно греје и на струју. У чврстим објектима топла вода је доступна стално, а у новом купатилу у дворишту свакодневно од 09 или 10 до 21 час.

Мигранти који се налазе у чврстим објектима су потврдили да им је топла вода доступна, али су као проблем навели да је број купатила недовољан за потребе свих миграната који су овде смештени. Поједини су навели да се због тога купају у соби у којој су смештени. Са друге стране, они који су смештени у дворишту Центра су истакли да се топла вода потроши брзо након пуштања, да је има свега 1 до 2 сата

дневно и да је немогуће да се сви који желе окупају. Такође, и они су као проблем изнели недовољан број купатила. Приликом обиласка новог купатила у дворишту чланови тима су утврдили да у том тренутку није било топле воде.

Имајући у виду наведено, НПМ понавља раније упућену препоруку.

3.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће анализирати потребе Прихватног центра у Шиду за преводиоцима, узимајући у обзир број и структуру миграната који се налазе у овом Центру и на основу тога ангажовати преводиоце за потребне језике.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

У Центру је стално присутан преводилац за арапски језик. Преводилаца за друге језике нема, па се са мигрантима који не говоре арапски комуницира коришћењем енглеског језика, непосредно или посредством других миграната.

Мигранти који говоре фарси језик су се пожалили тиму НПМ да мало ко од њих зна енглески и да имају проблем да објасне службеницима у Центру којим поводом им се обраћају. Када имају потребу да комуницирају са службеницима, потребно је прво да пронађу некога ко зна енглески, па да са њим оду до службеника.

4.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Шиду обезбедити посебну канцеларију за обављање поверљивих разговора миграната са стручним лицима која им пружају психолошку помоћ.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

У Прихватном центру психолошкиња и даље нема просторију у којој би могла да обавља поверљиве разговоре са мигрантима којима је потребна подршка. Према наводима, у плану је било да се здравственој служби уступе просторије које сада користе полицијски службеници, јер је требало да полицијски службеници престану са 24часовним присуством у Центру. Међутим, од тога се одустало, па здравствена служба има на располагању једну просторију.

Психолошкиња са којом је обављен разговор је навела да је тек почела са радом, да је за кратко време колико је овде уочила да су мигранти узнемирени и да је то у највећем броју случајева због неизвесности око наставка пута. Такође, упозната је са обавезом да организацији која ју је ангажовала пријави све случајеве насиља према мигрантима.

Имајући у виду наведено, НПМ понавља раније упућену препоруку.

5.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би довољна количина лекова била доступна за потребе лечења миграната који се налазе у Прихватном центру у Шиду.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би лекари ангажовани у Прихватном центру у Шиду трауматске повреде које уоче на мигрантима, за које постоји сумња да су настале као последица насиља према њима, пријаве руководиоцу Центра.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

Медицинско особље је присутно у Прихватном центру у две смене, од 08:00 до 24:00 часова и оваква организација постоји од 26. јула 2016. године. Више нема мобилне екипе која је ноћу покривала овај и оближње прихватне центре, па се сада ван радног времена позива Дом здравља у Шиду. Према наводима лекарке, комплетну терапију обезбеђују хуманитарне организације и лекова има довољно. Дешава се да постоји потреба за неким специфичним леком за чију набавку је потребно извесно време.

Мигранти наводе да добијају терапију, али износе примедбе на садржину здравствене заштите, јер им према њиховим наводима није пружено ништа осим лекова. Поједини су због тога користили услуге приватних здравствених установа. Понеки мигранти су навели да су преписане лекове морали сами да купују.

Прегледи се обављају без присуства немедицинског особља, што су потврдили и мигранти са којима су обављени разговори. Понекад за потребе комуникације делу прегледа присуствује неко од миграната из групе у којој је пацијент, уколико пацијент не разуме енглески. Ради лакшег разумевања, на зиду амбуланте се налази плакат на којем су исписани термини које медицинско особље учестало користи и који су преведени на језике које највећи број миграната разуме.

Уколико дође до физичког сукоба и повреда, повређени се збрињавају у амбуланти у Центру и потом, ако постоји потреба, у околним здравственим установама. Према процедури организације која је ангажовала медицинско особље које је радило у тренутку посете, о свим уоченим последицама насиља над мигрантима лекарка извештава искључиво своју организацију (електронским путем доставља документ под називом "*violence report*"), која би требало да даље о томе обавештава релевантне институције, о чему лекарка нема непосредних сазнања, док се у протоколу прегледа у рубрици напомене уписују наводи миграната о начину настанка повреда. Мигранте током прегледа питају шта се догодило и покушају да сазнају од њих околности догађаја. Такође, лекарка напомиње да ова процедура важи за њену смену и да није упозната како особље из друге смене, које је ангажовано од стране друге организације, поступа када уочи последице насиља.

Лекарка је описала инцидент који се догодио око недељу дана пре посете у вечерњим сатима. Она се случајно задесила у Центру, па је, иако није била њена смена, ургентно збринула мигранте који су повређени у сукобу који се одиграо унутар Центра. Мигранти су јој рекли да је прво избила међусобна туча у коју су се умешали службеници Комесаријата и поједини су се пожалили да су повреде задобили од службеника.

6.

ПРЕПОРУКА ИЗ 2016. ГОДИНЕ

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Шиду поставити видео надзор над свим заједничким просторијама и двориштем Центра и истаћи видна обавештења о томе, на језицима које мигранти који су смештени у Центру разумеју.

Комесаријат за избеглице и миграције ће обезбедити да се снимци видео надзора чувају најмање 30 дана.

Комесаријат за избеглице и миграције ће успоставити ефикасан механизам притуживања на рад лица ангажованих у установама за смештај миграната и тражилаца азила и све наводе о лошем поступању ће испитати са дужном пажњом.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим установама за смештај миграната и тражилаца азила истаћи обавештења о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у установама и информације о релевантним организацијама које им могу пружити помоћ у томе.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ

Инциденти се дешавају у Центру 2 – 3 месечно, најчешће у вечерњим сатима и због употребе алкохола, а највише их изазивају самци. Има и оптужби за крађу, које су прослеђене полицији, али, према наводима миграната, не изгледа као да су заинтересовани да поступају по овим пријавама. За нестанак ствари они сумњиче групе миграната које остају у Центру ноћ или две. Мигранти који су овде са породицама су се пожалили да им самци, под дејством психоактивних супстанци, упадају у спаваонице и изазивају проблеме. Они су службеницима Комесаријата пријавили ове догађаје, па је стављен катанац на улазна врата објекта, међутим мигранти-самци су више пута поломили катанац.

Тим НПМ је поново примио оптужбе на неадекватно поступање службеника Комесаријата - вређања, претње и ударце, до којег долази у циљу дисциплиновања миграната, односно као реакција на кршења реда у Центру. Мигранти су навели и да су поједини службеници нељубазни и да не желе да им пруже информације. Наводно је поступање службеника посебно лоше према мигрантима који путују сами. Описали су ситуацију када су службеници Комесаријата приморали све миранте да иду на лекарски преглед, како би се проверило да ли имају шугу. Тада нико није добио храну цео дан, док нису завршени сви прегледи. Када је један мигрант затражио храну за дете, претучен је од стране службеника. Неколико миграната је навело да се неколико дана пре посете догодио инцидент у реду за храну, када су се прво мигранти међусобно посвађали око редоследа, а потом се умешао службеник Комесаријата који је применио физичку снагу како би их смирио. Ове инциденте су пријавили организацијама које раде у Центру.

Ипак, истакли су и да има службеника са којима немају никаквих проблема. Такође, поједини мигранти нису имали било какве примедбе на поступање службеника Комесаријата и навели су да су видели сукобе искључиво између миграната.

Више миграната се пожалило на присуство дроге и алкохола у кампу, које виде као узрочнике многих инцидената.

У Центру није постављен видео надзор нити је у тренутку посете била успостављена процедура притуживања на рад службеника. У оквиру Центра нису била истакнута обавештења о могућности и начину притуживања, а о наведеном нису имали сазнања ни службеници Комесаријата. Такође, ни интервјуисани мигранти нису знали коме се могу обратити уколико имају примедбе на поступање службеника ангажованих у Центру.

Према информацијама које је НПМ накнадно добио, на улазу у Центар је 16. марта 2017. године истакнуто обавештење о могућности да се мигранти притуже на члана особља руководиоцу Центра, да уколико нису задовољни добијеним одговором могу да поднесу притужбу Комесаријату на адресу електронске поште complaints@kirs.gov.rs и о томе шта би притужба требало да садржи.

НПМ очекује да ће Комесаријат, имајући у виду озбиљност навода миграната, уложити напоре како би се у најкраћем року обезбедила неопходна средства и поставио видео надзор у Прихватном центру у Шиду.

Увидом у недељне извештаје за периоде 27.02.-05.03. и 06.03.-12.03. 2017. године утврђено је да се у њима не налазе подаци о инцидентима који су се у наведеном периоду догађали у Центру. За превенцију било каквог неправилног поступања службеника, предузимање мера за одржавање реда и безбедности, адекватно реаговање на ситуацију на терену и ваљано управљање центрима за прихват и збрињавање миграната, од важности је да се уредно евидентирају сви ванредни догађаји, укључујући и инциденте и да се о њима писмено извештава Комесаријат.

ПРЕПОРУКА

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би се у недељне извештаје Прихватног центра у Шиду уносили подаци о ванредним догађајима, укључујући и инциденте.